HANS GEHL, *Wörterbuch der donauschwäbischen Landwirtschaft,* Band 12, Teil 3, Stuttgart, Franz Verlag, 2003, [664 p.]

Din seria de publicaţii a Institutului de Istorie şi Geografie Suabo-Dunăreană din Tübingen, dedicate lexicului de specialitate suabo-dunărean (*Donauschwäbische Fachwortschätze*), realizată de cercetătorul german Hans Gehl, au apărut până acum trei părţi: prima parte cuprinde termeni subsumaţi spaţiului semantic al industriei textile şi tăbăcăritului (*Wörterbuch der donauschwäbischen Bekleidungsgewerbe*, Band 6, Teil 1, Jan Thorbecke Verlag, Sigmaringen, 1997); cea de a doua parte conţine cuvinte specifice terminologiei tehnicii construcţiilor (*Wörterbuch der donauschwäbischen Baugewerbe*, Band 7, Teil 2, Jan Thorbecke Verlag, Stuttgart, 2000); cea de a treia parte, cuprinzând termeni din domeniul agriculturii, *Wörterbuch der donauschwäbischen Landwirtschaft* (Band 12, Teil 3), a apărut recent la Editura Franz Steiner din Stuttgart. Agricultura este înţeleasă în sens larg, cuvintele înregistrate într-un număr impresionant (4 310 de articole lexicografice) vizând următoarele domenii, în care şvabii dunăreni au exercitat o influenţă considerabilă asupra etniilor învecinate în spaţiul central şi sud-est european în care au fost colonizaţi: plugăritul, creşterea animalelor, albinăritul, pescuitul, grădinăritul, pomicultura, viticultura, cultura cânepii, a tutunului etc.

Propunându-şi să realizeze o lucrare lexicografică reprezentativă atât ca *dicţionar dialectal*, cât şi ca *vocabular terminologic*, autorul a întâmpinat câteva dificultăţi generate de însuşi specificul unor asemenea lucrări.

Ca şi primele două părţi ale *Lexicului de specialitate suabo-dunărean*, şi cea de a treia parte a acestui dicţionar, dedicată agriculturii, se bazează mai ales pe material extras din texte (dialectale) tematice, înregistrate în decursul ultimelor decenii, pe bandă de magnetofon, precum şi pe material lexical extras din lucrările de licenţă în germanistică din România şi din Ungaria.

Dacă, pe de o parte, acest aspect sporeşte gradul de autenticitate a lexicului cuprins în dicţionare, în opoziţie cu caracterul destul de *artificial* al lexicului obţinut prin metoda tradiţională a anchetelor dialectale efectuate pe bază de cuvinte-cheie şi chestionar, pe de altă parte, poate fi constatată absenţa din dicţionar a unor termeni specifici zonei semantice circumscrise. Faptul că un *dicţionar*, fie el şi dialectal, presupune, prin definiţie, înregistrarea *totalităţii* cuvintelor cunoscute limbii/ dialectului respectiv (deci şi spaţiul semantic determinat), iar în lucrarea de faţă mulţi termeni nu apar pentru simplul motiv că ei nu sunt înregistraţi în textele dialectale culese, constituie un neajuns care poate fi remediat prin anchete dialectale ulterioare care să ducă la suplimentarea bagajului lexicografic tematic.

Un alt ipotetic dezavantaj al realizării unui asemenea dicţionar (tematic) este acela că se ajunge la „spargerea” unităţii lexico-semantice a unuia şi aceluiaşi cuvânt, detectabil în terminologii diferite (i.e. a unui cuvânt polisemantic). Acest neajuns a fost, de asemenea, rezolvat parţial de autor prin cifrele 1 şi 2 aşezate la umărul termenului tratat, cifre care indică apartenenţa termenului „agricol” şi la spaţiile semantice anterioare (1 „textil” şi 2 „industria de construcţii”). Procedeul nu este utilizat în lucrările lexicografice obişnuite, acolo cifrele respective marchează cuvintele omonime, nu sensurile diferite ale unui termen polisemantic. Şi în această situaţie, odată acceptată semnificaţia specială dată de autor acestui sistem de înregistrare, eventuale alte „locuri goale”, din punctul de vedere al semantismului global al unui termen, pot fi completate ulterior.

Pentru fiecare cuvânt înregistrat în dicţionar autorul oferă date cuprinzătoare legate de apartenenţa gramaticală a acestuia, de variantele fonetice sub care apare cuvântul; urmează apoi indicele prescurtat al localităţilor în care cuvântul a fost înregistrat şi ilustrarea utilizării termenului în contexte minimale, redate în transcriere fonetică. În interiorul fiecărui articol lexicografic sunt semnalate apariţiile termenilor şi în alte dicţionare germane dialectale, autorul contribuind în felul acesta la cunoaşterea exactă a ariei de utilizare a cuvintelor respective atât în dialectele bavarez-austriece, cât şi în întreg spaţiul de limbă germană. Totodată, sunt aduse interesante şi utile completări cu referire la etimologiile unora dintre aceşti termeni.

În forma în care a fost conceput, dicţionarul reflectă şi influenţa maghiarei, românei, sârbo-croatei, slovenei etc. asupra graiurilor suabo-dunărene. Sunt înregistraţi termeni legaţi de

„colectivizarea” agriculturii (*Kollektivierung, Kollektivwirtschaft, Gostat* etc.), azi pe cale de dispariţie şi în limbile respective, dar şi împrumuturi şi interferenţe lexicale specifice zonei (*Afina, Kokosch, Koliba, Kukuruz, Malai, Mamaliga, Mangalitza, Maschanker Apfel, Tragatsch* ş.a.).

Ceea ce reprezintă o contribuţie importantă însă, din punct de vedere lingvistic, a unui asemenea dicţionar tematic derivă din faptul că autorul ne oferă aici un material comparativ ce poate fi indicat ca sursă *directă* termenilor de origine suabo-dunăreană din limbile şi dialectele mediilor alogene în care şvabii dunăreni au evoluat (de exemplu atât rom. *grinţaic*, cât şi s-cr. *gincaik* se explică perfect prin suabo-dun. *Grintsaik*, în loc de germ. *Grünzeug*). Până acum, pentru etimologia unor asemenea termeni, diverse lucrări lexicografice făceau trimitere fie la termeni din germana standard, fie la termeni înregistraţi în dialectele bavarez-austriece sau/şi în cel palatin, atunci când aceştia erau atestaţi, fie se recurgea la explicaţii prin paralelismul fenomenelor fonetice, de fapt, mai ales, prin analogii bazate pe acest paralelism, în cazul în care termenii respectivi nu erau înregistraţi în dicţionarele germane dialectale menţionate.

Un alt merit al lucrării realizate de cercetătorul german constă în faptul că, aşa cum a fost realizat, dicţionarul reflectă *dinamica* acestor graiuri, în sensul că, la data şi în locul de înregistrare a materialelor lexicale tematice, unele particularităţi germane dialectale au fost abandonate în favoarea altora (de exemplu, forma bav.-austr. *Karmenadl*, respectiv palat. *Karmenade*, nu mai apare înregistrată, ea fiind însă păstrată în împrumutul românesc corespunzător *cărmănadă*). În cadrul procesului de amestec şi nivelare a graiurilor germane din insulele lingvistice sud-est europene, arii compacte bavarez-austriece au luat locul unor arii scindate (mai ales bavarez-austriece şi palatine).

Prin volumele realizate până acum de cercetătorul german Hans Gehl în cadrul seriei *lexicul de specialitate suabo-dunărean* se pune pentru prima dată la dispoziţia publicului larg, dar şi a specialiştilor, o sursă de informaţie unitară şi accesibilă cu privire la contribuţia şvabilor dunăreni la îmbogăţirea patrimoniului *culturii materiale* central şi sud-europene. În acest context, este aşteptată cu deosebit interes şi ultima parte a seriei, dedicată *vieţii spirituale* a şvabilor dunăreni, în care vor fi trataţi termenii referitori la etnografia şi folclorul acestora.

MARIA PURDELA SITARU
Timişoara, str. V. Pârvan, 4

JACQUES ALLIÈRES, *Les langues de l'Europe*, Paris, Presses Universitaires de France, 2000, 128 p.

Apărută la una dintre editurile de renume din Franţa, Presses Universitaires de France, cartea regretatului profesor de la Universitatea din Toulouse umple un gol în literatura de specialitate. Un an mai târziu – 2001 –, Marius Sala şi Ioana Vintilă-Rădulescu vor publica în limba română o lucrare cu acelaşi titlu, *Limbile Europei*, la Editura Univers Enciclopedic, însă modul de abordare e cu totul altul, apropiindu-se mai mult de sociolingvistică decât de gramatica comparată.

Trebuie remarcat încă de la început că autorul s-a numărat ani de-a rândul printre romaniştii şi bascologii de frunte din Franţa, lucrările pe care acesta le-a publicat chiar şi înainte de apariţia acestei cărţi recomandându-l ca un neobosit şi fin observator al diferitelor fapte de limbă.

Am putea aminti câteva dintre volumele ieşite de sub tipar de-a lungul timpului, care, în zilele noastre, reprezintă nu numai puncte de plecare pentru noi investigaţii lingvistice, ci şi puncte de referinţă în cercetarea filologică: *La formation de la langue française*, *Les Basques*, *Manuel pratique du basque*, *Parlons catalan. Langue et culture*, *Atlas Linguistique de la Gascogne* (volumul V) etc. Tot lui Jacques Allières îi datorăm şi traducerea (alături de Georges Straka) din limba germană în limba franceză a lucrării lui Walther von Wartburg, *La fragmentation linguistique de la Romania* (1967).

Spre deosebire de studiile amintite mai sus, care erau destinate în general unui cititor avizat, *Les langues de l'Europe* are în vedere „un public cultivé et curieux, mais non spécialisé en